№ 57 (253) Ausgabe A.

HOMAN

Cena s pierasyłkaj i dastaŭkaj da chaty.
na 1 hod—4 m. 80 fen., na ½ hodu—2 m. 40 fen., na 3 miesiacy — 1 m. 20 f., na 1 mies.—40 f.

Biełaruskaja Wilenskaja časopiś
wychodzić dwa razy ŭ tydzień: u aŭtorki i piatnicy.
Adres redakcii: Wilnia, Wilenskaja 33.
Adres administracii i ekspedycii: M. Stefanskaja 23.

CENA ABWIESTAK.
Na 4-aj staranie za radok drobnymi literam — 25 fen.; drobnyje abwiestki pa 5 fen. za słowa. Abwiestki ab śmierci — 60 fen. za liniejku drobnym drukam.

№ 57 (253) Hod III. Wilnia. 23 lipnia 1918 h. Cena 5 fen. (3 kap.)

Ab litouskaj sprawie.

«Nordd. Allg. Ztg», orhan niamieckaha kanclera, piše ŭ nadzielašnim numery z 21 lipnia: «Niedaŭna wyjawiłosia, što adno litoŭskaje sabrańnie (Körperschaft) wybrało hercoga Uracha za karala Litwy. Jak my dawiedalisia, sprawa staić hetak.

«Čaść Litoŭskaj Krajowaj Rady biaz zhody Niamieččyny, pa prykładu polskaj dzieržaŭnaj rady, arhanizawałasia ŭ Litoŭskuju Dzieržaŭnuju Radu i wybrała paśla biaz wiedama niamieckaha ŭradu hercoga Uracha za karala Litwy. Niezaležnaść Litwy ŭ swaim časie była pryznana Niamieččynaj tolki z umowaj, što majučaja być padpisanaj konwencyja, da jakoj, wiedama, naležyć i sprawa ab dzieržaŭnuju formu i ab zaniaćci pasadu, budzie zhodna z intaresami Niamieččyny. Z hetaha wynikaje, što ŭsie sprawy mohuć być prawamočna raźwiazany tolki ŭ ciesnaj jednaści z niamieckim uradam. Hetak za Litwoj nia može być pryznano prawa pryniać swaim adumam pastanowu ŭ sprawie ab pasad, — tym bolej, što ŭ samawolna utworenaj dzieržaŭnaj radzie nielha bačyć zakonnaha predstaŭnictwa Litwy. Wiestka, bytcam hercog Urach pryniaŭ karonu, hetak niazhodna s praŭdaj. Naadwarot, samawolnaja pastanowa i predłažeńnie jaho, treba dumać, niepryjemna ździwili. U pytańni ab litoŭska-saksonskaj personalnaj unii, katoraja iznoŭ razhledajecca pressaj, nijakaj pastanowy dahetul taksama nie było».

22 lipnia.

Zachodni teatr.

Front niamieckaha Naślednika: Miž En i Marn bitwa trywaje dalej z nieźmienšajučajsia siłaj Nia hledziačy na swaje ciažkije nieŭdačy 20 lipnia, worahi świežymi dywizijami i nowymi pancyrnymi samachodami iznoŭ pačali swaje wielmi wostryje šturmy proci našych pazycyj. Jany adbity. Pałonnyje paćwierdžajuć wiestki ab ciažkich stratach u worahaŭ. Učorašni bajewy dzień zakončyŭsia iznoŭ poŭnaj udačaj niamieckaha aružža. Miž En i Harten paśla najsilniejšaha barabannaha ahniu pačalisia naranicy piachotnyje šturmy worahaŭ. Miž Suasson i Harten jany złamalisia ŭžo pierad našymi linijami. Na poŭnačy ad Wilmontuar čaści worahaŭ na moment pierajšli cieraz darohu Suasson — Sato-Tjeri. Kontratakaj jany byli całkom adkinuty. Wilmontuar i Tini byli centrami bitwy, katoraja dziakujučy našym kontratakam skončyłasia dla nas udačna. Na pałudziennym zachadzi ad Suassona ataki byli spynieny našym ahniom abo złamalisia s ciažkimi stratami. Paabiedzi worahi nowymi siłami atakawali naabapał Urk. Paśla ciažkich bitw kontratakami šturmy worahaŭ adbity. Na poŭnačy ad Sato-Tjeri silnyje ataki ŭ wiečary złamalisia s ciažkimi stratami. Na froncie Marny — artyleryjski ahoń. Miž Marnaj i Ardr anhlickije i francuskije ataki krywawa adbity.

ESSEN. Haława niamieckich umiarkawanych socyał-demakratаŭ, Šejdemann, zajawiŭ, što wina niemahčymaści abmiena dumkami miž socyał-demakratami ŭsich staron padaje na Anhliju. „My nie paciarpim, kab naša ziemla ŭ hetaj wajnie była razhromlena, bo jak raz niamiecki rabotnik paciarpieŭ-by ad hetaha najbolej“.

PARYŽ (Hawas). B. prefekt palicyi, Monuri, addadzien pad sud za znosiny s centralnymi dzieržawami.

WAŠYNGTON (Reŭter). 20.VII. Marskoje ministerstwa nakazywaje: Siahońnia ranicaj zatanuŭ amerykanski krejser. Wyratawany 335 duš. Ab pryčynach zdareńnia ničoha niewiadoma.

WAŠYNHTON. Amerykasski transport «Karpatia». 13,603 tonny, jedučy zahranicu, zatoplen torpedaj.

BERLIN (W.T.B.). Nawakoł Anhlii zatopleno 12.000 tonn.

BERLIN (W.T.B.). U paŭnočnych wodach našy padwodnyje łodki iznoŭ zatapili 16,500 tonn.

BERLIN (W.T.B.). 20.VII. U Siarodziemnym mory našy padwodnyje łodki iznoŭ zatapili 3 parachody jomkasciu razam 17,000 tonn.

Redakcyja „Homana“ prosić usie piśmy, rukapisy da druku, karespandencii, hazety i t. p. pasyłać joj TOLKI pa adresu: Wilenskaja wul. 33, kw. 1.

Wilnia, 23 lipnia 1918 h.

Baraćba dwoch wołataŭ na Zachodzi dajšła, badaj, swaje najwialikšaje siły. Na Ipry, na En, na Marnie nastupleńnie z adnaho boku źmieniajecca kontr-nastupleńniem z druhoha, — i, kali raniej miž batalijami byli daŭžejšyje pierarywy, ciapier udar idzie za ŭdaram, byccam kujuć dwa wializarnyje małaty. Tolki s kawadła nia iskry latuć, a kroŭ čeławiečaja lijecca...

Raźwiazka suświetnaje wajny biazsporna, nabližajecca, — i kali paśla peryadu strašennych batalij, jaki ciapier pačaŭsia, nie zrazu nastanie mir, dyk usio-ž, treba dumać, wajna pačnie zacichać: nia skora ŭdasca wajujučym dzieržawam papoŭnić swaje straty ludźmi i sabrać nowyje zapasy wajennych materjałaŭ, hetak ščodra ŭžywanych ciapier. A zacichnuŭšaja na niejki čas arużnaja baraćba ŭžo nie adnowicca z daŭniejšaj siłaj.

Sučasnaja wajna nie znaje ničoha padobnaha ŭ minuŭščynie: jana zachapiła ŭsio žyćcio — ŭsie haliny jaho jak u wajujučych staronach, tak i ŭ neŭtralnych. A za čatyry hady wajennaha pałažeńnia ludzi tak užo prywykli da wajny, što inšym zdajecca, byccam jano i nia može być inačej, byccam toje, što było pierad wajnoj, heta tolki niejki son, — niejki daloki-daloki ŭspamin z minuŭščyny. U toj momant, kali ŭrešci wajna zakončycca na ŭsienkim świecie, ciažka budzie pryspasobicca da normalnych warunkaŭ tym, chto hetulki času žyŭ u akopach — zakapaŭšysia, jak krot, u ziamlu.

Caćwiorty hod wajny dažywaje swaje apošnije dni. I čym daŭžej jana zaciahniecca, tym ciažejšyje buduć jaje rezultaty. Užo ciapier možna skazać, što i pabiadziŭšyje, i pabityje — ŭsie roŭna praihrajuć u hetaj wajnie, prynamsi s pahladu na sučasnyje pakaleńni. Ale takaja ci siakaja raźwiazka wajny budzie mieć wahu *dla pakaleńniaŭ patomnych*; ad jaje budzie zaležać mahčymaść swabodnaha ich raźwiccia, budzie zaležać ich ekonomičnaja swaboda.

Biełaruskaja mowa u Kaściele.

Biełaruskaja mowa, katoruju ŭ 1839 hodzie car Mikałaj I zabaraniŭ užywać u kaściołach i cerkwach, ciapier iznoŭ waročajecca ŭ światyni. Na pieradzie ŭ uwiadzieńni biełaruskaj mowy ŭ światyni idzie katalickaje duchawienstwa. Prawasłaŭnaje duchawienstwa idzie ŭ hetaj sprawie zzadu i, peŭnie, buduć škadawacca prawasłaŭnyje świaščeńniki, što puščajuć u addal hetakuju ważnuju sprawu, jak uwiadzieńnie biełaruskaj mowy ŭ Carkwu na Biełarusi

Ja chaču tut napisać niekalki radkoŭ ab biełaruskaj mowie ŭ Kaściele na toj bok staroha frontu. Na hety bok staroha frontu wyžejšaj duchoŭnaj ułaściu u Wilenskaj dyecezyi byli ksiandzy palaki, katoryje šyručy polščynu, zaciskali i wyhaniali ŭsio biełaruskaje, nawat s škodaj dla katalickaha Kaścioła. Dzieła hetaha ksiandzy biełarusy na hety bok staroha frontu nie zmahli zrabić i maleńkaj čaści taho, što zroblenо ksiandzami, świadomymi biełarusami, na toj bok staroha wajennaha frontu. Praŭda, katalicki Kaścioł u Mahileŭskaj i Mienskaj dyecezyjach nie asłabaniŭsia jašče ad škodnaha polskaha kirawańnia. Ale ŭ dyecezyi Mahileŭskaj wyžejšyje kiraŭniki Kaścioła na Biełarusi zaŭsiody adnosilisia z mienšaj kryŭdaj da biełarusaŭ, adnosilisia da nas sprawiadliwiej čymsia ŭ dyecezyi Wilenskaj, dzie wyžejšyje kiraŭniki, čužyje nam ksiandzy palaki, prosta ździekajucca nad usim našym rodnym, biełaruskim. Što datyče biełaruskaha narodu, dyk jon usiudy hłybaka lubić swaju mowu i z wialikaj radaściu i ŭdziačnaściu prymaje jaje ŭ światyniach; škodzić, wiedama, časta polskaja ahitacyja, dyj ahitacyja wielmi niahodnaja.

Jašče pierad wajnoj časami možna było pačuć biełaruskaje kazańnie ŭ kaściele. Hawaryli pa biełarusku kazańnie ŭ niekalkich parachwijach, dy časami na wialikich uračystaściach, festach, s pryjechaŭšych šmat ksiandzoŭ ni toj, to druhi skaže kazańnie pa biełarusku. Ale heta byŭ tolki kryk, što praŭda jašče nia ŭmiorła, kryk, što žywie Biełaruś. Z Rewalucyjej u Rasiei pajšli biełaruskije kazańni na toj bok staroha frontu šmat šyrej i byli ŭsiudy wielmi horača pryniaty narodam. Ale wialikaje świata mieŭ katalicki Kaścioł na Biełarusi, aswabadžany ad putaŭ polščyny, wialikaje świata mieła biełaruskaja mowa—heta letaś uletku 1917 hodu, jak JahoEkscelencija biskup Ropp wizytawaŭ kaścioły na Biełarusi. Pa zahadu biskupa Roppa byli ŭwiedzieny biełaruskije kazańni. Biskup Ropp padčas swaje wizytacyi, pačynajučy ad Dzisny, zahadaŭ hawaryć kazańni pa biełarusku u imia pryncypu Katalickaha Kaścioła, katory ad apostalskich časoŭ pramaŭlaje da kožnaha narodu ŭ jaho rodnaj mowie. Swaim zahadam biskup Ropp taksama pryznaŭ prawa biełaruskaha narodu užywać u Kaściele swaju mowu. Padčas wizytacyi ks. biskupa Roppa hawaryli kazańni pa biełarusku, miž inšymi, hetkije ksiandzy: Godleŭski, A. Stankiewič, Cikota, Lisoŭski, Ejsmont, M. Šołkiewič, Aŭgustynowič, Bobič, Piatroŭski, Oleškiewič i inš. Usiudy narod pryniaŭ biełaruskije kazańni z najwialikšaj radaściu. Naprykład, u siamiochtysiačnaj parachwii Waŭkałacie ks. Ejsmont chacieŭ dawiedacca wolu narodu i prad kazańniem źwiarnuŭsia da ludziej z hetkimi słowami: „Budu mieć kazańnie ab bieźmawańni, jak chočecie, kab hawaryŭ pa polsku, ci pa biełarusku, chto zatoje, kab pa biełarusku niechaj padymie ruku ŭwierch“ i jakha ŭwieś narod, što byŭ u kaściele, padniaŭ ruki ŭwierch; ks. Ejsmont pačaŭ kazańnie pa biełarusku.

U Krywičoch narod dziakawaŭ Jaho Ekselencyi za biełaruskije kazańni i adježdžajučych biełaruskich kaznadziejaŭ zasypaŭ kraskami (kwietkami), prosiučy, kab čaściej da ich pryježdžali hawaryć biełaruskije kazańni. U Mosary narod prasiŭ ks. biskupa pakinuć u ich parachwii ksiandza M. Šołkiewiča, kažučy što, „hety ksiondz i dziaciej našych budzie wučyć pa biełarusku“.

U Krasnym prawasłaŭnyje, pačuŭšy ŭ zrazumiełaj dla ich mowie kazańnie, wyjšaŭšy s kaścioła, hołasna hawaryli, što katalicki ksiondz siahońnia praŭdu skazaŭ.

U Maładečnie ks. M. Šołkiewič, bačučy ŭ kaściele šmat uciekačoŭ s Polščy, nia wiedaŭ, ci maje hawaryć kazańnie pa biełarusku; i źwiarnuŭsia s pytańniem da ks. biskupa. Ks. biskup zapytaŭsia, ci jość u kaściele biełarusy katalíki abo prawasłaŭnyje i, kali adkazali, što jość, zahadaŭ hawaryć pa biełarusku...

Jaho Ekselencyi ks. biskupu Roppu naležycca pašana, chwała i padziaka, što pieršy s pamiž wyžejšych kiraŭnikoŭ Katalickaha Kaścioła ŭ Biełarusi na praktyce pryznaŭ prawy biełaruskaha narodu ŭ Katalickim Kaściele, što pieršy adniośsia sprawiadliwa da biełarusaŭ.

~~Janučonak.~~

Cukrawarni na Biełarusi.

(Stranica s historyi pramysłowaści na Biełarusi).

Byŭ čas, kali na Biełarusi rabili swoj cukar i nie było patreby kuplać jaho ŭ čužoj staroncy. Praŭda, daŭniejšyje ludzi mieli času, abo, praŭdziwiej kažučy, bolš byli pracawity za nas, woś dziela taho i staralisia ŭsio patrebnaje dla žyćcia rabić u siabie, kab swaje hrošy astawalisia ŭ kraju.

Hetakaja razumnaja ekanamičnaja pastanowa prydałasia-by nam i siahońnia, bo, kali dobra rashladziecca nawakoł, dyk pabačym, što lišnie mnoha ŭžo my kuplajem, tak što ćwiorda i peŭna možna skazać: my bolš spažywajem, čym pradukujem.

Razumnaja ekanamičnaja hasudarśćwienaja haspadarka zwodzicca da taho, kab raźwiwać swaimi siłami i swaim kapitałam usio toje, što kraj može dać, kab źmienšyć čužy niepatrebny nam wywaz tych praduktaŭ, jakije abo ŭ nas jość, chacia i niepierarobleny je, abo katoryje možna nam samym wytwaryć.

Adnym s takich praduktaŭ u nas jość cukar. Byŭ čas, kali amal nia ŭ kožnaj lepšaj haspadarcy rabili sami haspadary cukar damowym sposabam, s čaho i pierajšli s časam da wyrabu ŭ specyalnych fabrykach. Biełaruski cukar sławiŭsia nawat u Polščy, skul da nas prysyłali ludziej dziela nawuki cukrawarstwa. Woś zatym i treba nam razhladziecca ŭważna ŭ historyi našaha cukrawarstwa.

Cukrawarstwa ŭ Eŭropie pačałosia ŭ pieršych hodach 19 aha stalećcia, pieraišło zatym u Polšču i adnačasna na Biełaruś. Jość ślady, što damowym sposabam rabili ŭ nas cukar jašče ŭ 18-ym stalećci: u pisanych knižkach «Sekrety Haspadarskije» wielmi časta možna spatkać parady, jak rabić cukar.

Cukrawarstwa na Biełarusi raścwiło ŭ damowaj samadzielnaj fabrykacyi, katoraja, budučy dastupnaj, zdawałasia być adzinaj formaj, u jakoj cukrawarnaja pramysłowaść mahła tut zdabyć mocny fundament. Hetaja damowaja samadzielnaja fabrykacyja trywała ŭ 19-ym stalećci kala 30 hadoŭ, pryčyniajučysia hetym samym da razwićcia i praŭdziwaj fabryčnaj handlowaj pradukcyi, jak na Biełarusi, tam nawat i ŭ Polščy i na Ukrainie.

Pieršaja cukrawarnia na Biełarusi była asnowana ŭ wioscy Boćki niedaloka ad miastečka Tykocina, u Biełastockim pawieci. Była jana ŭłasnaściu hrafa Jana Patockaha i asnowana była adnačasna s cukrawarniaj u Čenstocicach (Polšča) i s cukrawarniaj u Puźnikach (Halicyjskaja Ukraina). Z hetych troch cukrawarniaŭ istnuje ciapier tolki adna ŭ Čenstocicach, katoraja tak raźwiłasia, što ličycca ciapier adnej z najbolš wialikich u całej Polščy.

Ab cukrawarni ŭ Boćkach majem wiestki dawoli, praŭda, skupyje. Polski miesiačnik «Piast» u 1819 hodzi ŭspaminaje: «U majontku Boćki istnuje wialikaja rukadzielnaja fabryka cukru z burakoŭ, asnowanaja panami Martenom d'Obińje i Doasan.» Jak widać z hetaha, specyalisty techniki, zbudawaŭšyje i puściŭšyje ŭ chod hetuju cukrawarniu, byli francuzy, ale kali pa praŭdzi fabryka pačała pracawać—nam niewiadoma. Jość jašče i druhaja zamietka ab cukrawarni ŭ Boćkach u hetym samym miesiačniku „Piast“ za 1830 hod i datyče bolš samaje techniki cukrawastwa; staćciu napisaŭ I. Bełza pad zahałoŭkam: „Ab samych nowych pałapšeńniach u fabrykacyi cukru z burakoŭ“.

Druhoj fabrykaj cukru na Biełarusi była cukrawarnia ŭ Małodawi, Kobrynskaha pawietu, asnowanaja panam Aleksandram Skirmuntam 1830 hadu. Data heta ŭžo peŭnaja, bo ŭ dwoch addzielnych wydańniach znachodzim ab hetym wiestki. U biohrafii Aleksandra Skirmunta, pamieščenaj u polskaj „Encyklopedyi“ Orhelbranda, jak i ŭ polskim „Słoŭniku Hieohrafičnym“, uspaminajecca, pamiž inšymi jaho zasłuhami ŭ razwićci rodnaji pramysłowaści i zasłuha raźwiwańnia krajowaha cukrawarstwa. Z hetych dwoch wydańniaŭ i dawiedywajemsia, što cukrawarnia ŭ Małodawi spaliłasa ŭ 1835 hodzi.

Mieńš jašče majem wiedamaściej ab dzwioch druhich cukrawarniach, jakije ŭ hetym samym časi asnawalisia: adna ŭ Kareličach, Nawahrudzkaha pawietu, a druhaja ŭ Dabośni, Babrujskaha pawietu.

Ab cukrawarni ŭ Kareličach majem wiedamaści s polskaj knižki: «O domowym wyrobie rafinowanego cukru z buraków oraz o uprawie buraków na Litwe“. Knižka wydana ŭ 1837 hodzi, jak skazano u pradmowi: „dziakujučy asnawacielam peršych fabryk hetaha hatunku na Biełarusi, a asabliwa najbolšaj i najpryhažejšaj u Karelíčach“. Značycca, ŭ 1837 hodzi fabryka ŭ Karelíčach pracawała ŭžo, adnak wiadoma, što nie nadta adbiehła jana adpačatkowaha prostaha ustrojstwa nie kažučy ŭžo ab tym, što nie nadta na šyrokuju nohu była jana pa praŭdzi pastaŭlena. Apirajemsia ŭ hetym na wiedamaściach, što kiraŭnik jaje d'Obińje, ŭ 1838 h. karystaŭsia z hetkich samych pryład i sposabaŭ, jakije ŭžywalisia tahdy i ŭ damowaj haspadarskaj pradukcyi cukru. Aleksandar Jelski tak pisaŭ u 1883 hodzi ab cukrawarni ŭ Karelíčach: „Była tutaka prad 30 hadami wialikaja cukrawarnia, zakryłasia adnak s pryčyny niedachwatu droŭ na paliwo“.

Cukrawarnia ŭ Dabośni, Babrujskaha pawietu, wiadoma nam z zamietki 1881 h., drukawanaj u polskim «Słoŭniku Hieohrafičnym»: «Prad 30 hadami istnawała tut pieršaja i adzinaja ŭ značnym raźmiery cukrawarnia a cukar Bułhaka wiadomy byŭ šyroka»

(Kaniec budzie).

U Wilni i wakolicach.

—

× **Biełarusy ŭ Adesie.** Ad pryjechaŭšych nadowličy z Adesy dawiedywajemsia, što biełarusy ŭ Adesie dobra arhanizawany. Biełaruski Kamitet kłapacicca ab biełaruskich uciekačoch i wajennych, žywučych u Adesie. Wyježdžajučym u Baćkaŭščynu Kamitet wydaje «paświedčeńni».

× **Na wučycielskije kursy.** Biełarusy, žadajučyje zapisacca na ładženy ad 15 žniŭnia ŭ Świsłačy kurs dziela padhatoŭki biełaruskich wučycialoŭ, a takže litwinki, jakije chacieli-by pastupić na ładženyje ad 1 kastryčnika ŭ Koŭnie kursy dla litoŭskich wučycialak, pawinny čym chutčej zajawić ab hetym u Stadtschulrat'a, Daminikanskaja 3, pakoj 10.

× **Temperatura.** Najwyšejšaja i najniżejšaja temperatura za apošnije dni była (pawodłuh Celsija):

	najwyš.	najniž.
18—19	+ 20,2°	+ 8,6°
19—20	+ 20,4°	+ 8,0°
20—21	+ 20,6°	+ 12,7°
21—22	+ 25.5°	+ 7.6°

BIBLIOHRAFIJA.

Алесь Гарун. Матчын дар. Думы і песьні 1907-1914. Выдана коштам Народнага Сакратарыяту Беларусі. Менск 1918.—128 стр.

U pieśniaroŭ Maładoj Biełarusi kidajecca ŭ woči adna wielmi cikaŭnaja rysa; blizka ŭsie jany pačynajuć zborniki swaich wieršaŭ samaŭnižajučaj zajawaj, što jany — nie paety.

Wiadziecca heta, zdajecca, z lohkaj ruki niabóščyka Janki Łučyny (Niesłuchoŭskaha), katory hladzieŭ na siabie tolki jak na wyraziciela dum i pierežywańniaŭ swajho narodu.

„Nie ja piaju: narod Božy
„Daŭ mnie ŭ pieśni ład pryhožy,
„Bo na sercy maju puty
„I z narodam imi skuty...“

— kazaŭ jon na pačatku swaje «Wiazanki». Ale taki pieranos krynicy tworstwa ŭ narod tolki paćwierdžaje, što toj, chto zdoleŭ dajści da hłybi dušy narodnaj i ŭ artystyčnaj formie dać wyražeńnie ŭsich pierežywańniaŭ swajho narodu, — heta-ž i jość paet-pieśniar narodny! Tymčasam i Janka Kupała ŭ «Žalejcy» stanoŭča wyrekajecca pačesnaha tytułu paeta:

„Ja nie paeta, — o, kryj mianie Bože!“...

I Aleś Harun u tolki što ŭbačyŭšym świet „Matčynym daru“ kaže, što jon — „nie paet“.

Błahi heta ton — i tym horšy, što zusim nie aryhinalny. Dy ažno prykra pisać ab hetym, hledziučy na piekna wydany tomik wieršaŭ Alesia Haruna (wińjetka na abłožcy raboty R. Ziemkiewiča), — wieršaŭ, jakije stanowiać blazsporna cenny ŭkład u našu krasnuju literaturu.

Wieršy hetyje — nia nowyje: jany napisany ŭ 1907-1914 hadoch u Sibiry, kudy aŭtar byŭ wysłan za karu za palityčnuju rabotu miž swaim narodam. U niawoli, pry ciažkaj rabocie naš pieśniar znachodziŭ čas i enerhiju da paetyckaj pracy, da jakoj rwałasia jaho duša, i woś jak jon sam apiswaje momenty swajho tworstwa:

Časam praca ŭ dzień kipić, —
Ciarplu i ja pryhon! —
Až kość ab kość ŭ płaču rypić...
Pačuješ ŭ sercy zwon...
Uchopiš zyk, za im — druhi;
Za tymi bolš iduć,
Zlijucca ŭ šych daŭhi-daŭhi
I cełу dzień huduć.
Zahaśnie dzień, idu damoŭ,
Kładusia spać, — i ŭ noč

Franciśk Olechnowič.

Na Antokali

pjesa ŭ 3 aktach sa śpiewami i tancami.

(Hladzi «Homan» № 56).

Z o ś k a.

Što-ja sama? Ty pieršy pačaŭ! Ty mužčyna, — ty pawinien być aściarožny, a nie ja— dziaŭčyna!... O Božeńka! što ciapier budzie?! Woś pačnie ciapier brehać hetaja šelma, jazyk-že jaje wiadomy nia tolki na Antokali, a uwa ŭsiej Wilni! Jana-ž usio raskaže! Ach, što ja ciapieraka zrabiu!!..

J u z i u k.

Zosieńka! Supakojsia! Macieicha mo' nie pabačyła...

Z o ś k a

(chodzić pa scenie znerwawanaja).

Ale! nie pabačyła! Jana —nie pabačyła! A jon kab chacia zasunuŭ chwiranku! Ni ab čym nie pamiataje! (Juziuk choče zasunuć chwiranku). Ale!... Užo spaźniŭsia!..

J u z i u k.

(padchodzić da Zośki i choče ŭziać jaje za ruku).

Z o ś k a.

Idzi won! won z maich wačej! Heta ŭsio praz ciabie! Usia bieda praz ciabie! Won! Kab ja ciabie bolš nie bačyła!

J u z i u k.

(staić praz moment, nia wiedajučy, što rabić, paśla s pastanowaj).

Ale?? Dobra! (biare šapku) Bywaj zdarowa (wychodzić).

Z o ś k a.

Idzi da čarta!

Zjawa 10.

Z o ś k a.

Ach, bieda,—što z hetaha budzie! Dyk-že hetaja baba nie strymaje jazyka za zubami! Jana ŭsim raskaže—i Ihnatu skaže... Jak ja ciapier budu hladzieć ludziom u wočy!...

Zjawa 11.

Z o s i a i M a c i e i c h a.

Macieicha (uchodzić)

Dzień dobry! ci nie pierešk adžaju?

Z o ś k a.

Dobry dzień!.. A čamu-ž heta pani može pieraškodzić?

M a c i e i c h a (chitra).

Ja nia wiedaju... Ja tak tolki papytałasia...

Z o ś k a.

Siahońnia-ž niadziela, a ŭ niadzielu nichto nie pracuje - dyk jakže-ž wy mahli pieraškodzić?

M a c i e i c h a (j. w.)

Ach, praŭda!—siahońnia niadziela, a ŭ niadzielu nielha pieraškodzić!

(P a ŭ z a).

Z o ś k a.

Mo' pani Macieicha wypje herbaty?

M a c i e i c h a.

Wielmi dziakuju. Ja ŭžo piła...
A dzie-ž pani Wincentowa?

Z o ś k a.

Mama pajšła na rynak... Majecie pani, da jaje interas?

M a c i e i c h a.

Nie. Ja tak sabie pryjšła, pahutaryć, dawiedacca, što čuwać, bo ja pierepužałasia: zachwareŭ chto—barani Bože!-ci što?

Z o ś k a.

Čamu wy tak dumali?

M a c i e i c h a.

Baču: Jazep lacić, jak zwarjacieŭšy i — šmych!—da apteki! Dumuju: našto-ž jamu da apteki?—leki kuplać. Zachwareŭ značyć niechta.

Z o ś k a.

Da apteki?,čaho-žby jon palacieŭ da apteki?mh!..

Ciakuć radki źwiniačych słoŭ,
I son adchodzić proč.
Tahdy pišu. Pierad wačmi
Niasiecca zdańniaŭ roj...
(„*Ludziam*“)

Treba ščyra skazać, što tam, dzie pierad našym pieśniarom paŭstajuć abrazy rodnaha kraju, jon padnimajecca na wyšyniu praŭdziwaha mastactwa. Woś, dla prykładu jaho wierš «U prypar»

Pryparyło,
Nachmaryło
I ŭdaryło!
— Światy Illa...
Małanka ŭraz źjawiłasia,
Milhnuła i zwaliłasia,—
I doždžykam abliłasia
Haračaja ziemla.
Kropli razam, zhodna, žwawa
Pöjać ŭsio, što choče pić:
Zbožža, drewy, kwietki, trawy,—
Wułki chočuć zatapić,
Bjuć u strechi, myjuć šyby,
Myjuć chaty, močać sad.
U rečcy spožyŭ majuć ryby...
—Chto ŭ prypar daždžu nie rad?

Ścišajecca,
Žmienšajecca,
Unimajecca.
— Niemà!
I słonka pakazałosia,
Maŭlaŭ, samo kupałosia;
Pryjemna uśmiechajecca,
Bliščyć, pierelïwajecca,
Jaskrawa adbiwajecca
Na traŭcy, na listočku,
U rečcy, ŭ raŭčačočku,
Na wułačce, ŭ sadočku.
Ziemla ŭzdychaje poŭnymi,
Ščaśliwymi, čaroŭnymi
Hrudziami usima.

U addzieli «Prajawy rodnaha» majem celuju žmieniu takich wieršaŭ: «Wiesna», «Wieciar», «Saławiejka», «Asieńni śpieŭ», «Pieśnia» i inš. Miž imi asabliwuju ŭwahu žwiertajuć na siable wieršy, u jakich Aleś Harun udaraje ŭ narodny ton («Syn», «Pieśnia»—u zb. «Nowaj pieśni», «Habruśka»): tut bačym usie elementy narodnaje pieśni, tolki toje, što ŭ narodu wyliwajecca samo saboj, tut užo to świadoma— dziela ŭzmacawańnia artystyčnaha ŭražeńnia. Forma wieršaŭ — bahataja i žmieniajecca žaležna ad nastrajeńnia, ad apiewanaj temy. Sustrečajecca wielmi aryhinalnaja budowa wieršaŭ («Nawakoł», «Maja luna», «Pieśnia-zwon» i inš.). A siła lubowi da swajho rodnaha abwiewaje ŭsio heta asabliwym čaram.

Ad apisańniaŭ liryčnych paet pierachodzić da bytawych: žyćcio rodnaje wioski paŭstaje prad im, jak žywoje, z usimi swaimi sumnymi i wiasiołymi rysami i zdareńniami («Warażba», «Kaniec Paŭlučonka» i t. d.). Dy ŭsiudy— žywaja, abrazowaja mowa, wierš zyčny, harmonijny, forma dobra wydzieržanaja.

A ŭsio ž taki apisańni pryrody žyćcia — heta tolki častka tworstwa Alesia Haruna: u swaich wieršach jon wielmi mnoha miesca daje razważańniam ab žyćci, ab swaim kraju i narodzi i t. d. Tut najbolš jarka wyjaŭlajecca haračy patryjatyzm pieśniara. A tam, dzie jon žwiertajecca da adwiečnych kryŭdzicielaŭ biełaruskaha narodu, wierš jaho hrymić, bytcym trubny zyk, i jon kidaje wostryje, rezkije słowy «Judam»:

Da was, pany, što hołasna kryčycie
Ab pryjaźni swajej da «biednaha narodu»,
Što raicie pa liśśiamu: «maŭčycie!
«Niadoŭha wam damo bahactwa, wolu, zhodu»,—
Da was moj hety wierš i słowy ŭsie błahije,
Bo słowam wy adny, a sprawami— druhije!
. . . .
Z usich bakoŭ na posłuhi ucisku
Čarhoju woŭčaju źjaŭlajecieś usiudy,
Dzie kličuć was dla kryŭdy, dla nacisku,
Na praŭdu wiečnuju... wy... imia wam Judy!

Idzicie-ž proč! Biazpłodna waša trata
Na łaski liśsije. Pakińcie słowa «brat»!
Wy — ciažki son. Katy... Wy horej kàta!
Kruhom praklatyje, wam baćka, brat — dukat!

Paezyja Alesia Haruna ŭ hety čas, kali ŭsie siły narodu treba napružyć dziela budawańnia swaje wolnaje i niezaležnaje Baćkaŭščyny, robić pryjemnaje ŭražeńnie swajej świežaściu, siłaj, razmacham. Tut niema miejsca dla jenkaŭ i narekańniaŭ, jakije tak lubili sučasnyje jamu biełaruskije paety —asabliwa pačynajučyje. Nowaj, žywoj strujoj adabjucca ŭ sercach biełarusaŭ radki wieršaŭ Haruna, katory choć i šmat harawaŭ u swaim žyćci, dy nie ŭtraciŭ hartu dušy, a, naadwarot, u mukach wyrastaŭ i hartawaŭsia, kab paśla u tworskaj pracy addać Matcy-Biełarusi ŭsie swaje siły. **A. N.**

Z USIAHO KRAJU.

Sudy ŭ Ob. Ost.

Ciapier u našym kraju jość 59 mirawych sudoŭ, katoryje pabity na 5 sudowych okruhoŭ—pry piacioch akružnych sudoch: u Libawie, Koŭni, Wilni, Suwałkach i Biełastoku. Arhanizacyja sudoŭ zawiedziena ŭ nas pa zahahu 1 marca 1916 h. i ŭstanawiła hetkije stupieni: mirawyje sudy, akružnyje sudy i najwyšejšy sud. Ad rasiejskich sudoŭ pry zaniaćci kraju ničoha nie astałosia, bo jany byli wywiezieny rasiejskim uradam.

Naładženy ŭ apošnim časie nowyje mirawyje sudy ŭ Jakobštacie—dla Frydrychštackaha paw., ŭ Subacie — dla Iłukštskaha. Mirawy sudy u Biełaj Wiesi— Bieławieskaha. Mirawyje sudy ŭ Świsłačy i Wasiliškach s pryčyny skasawańnia Świsłackaha i Wasiliskaha pawietaŭ zakryty.

Wajenna-pałonnyje litwiny.

Pawarot litoŭskich wajenna-pałonnych zadzierżywajecca trudnaściu transportu i nia može być zakončen u najbližejšym časie. Predstaŭniki niamiecka-litoŭskaha tawarystwa abjeduć u najbližejšym časie tabary, dzie jość pałonnyje litwiny.

HORADNIA. U adnej kabiety na Aleksandraŭskaj wulicy złádziei ŭkrali bializnu, spratku i 2 lewyje čerawiki. Śpiešajučysia, jany pakinuli dwa prawyje čerawiki i hetak zrabili wałodzielcy pry ciapierašnich warunkach wialikuju škodu, dy sami nia mieli nijakaje karyści.

Złaḑziei zabralisia ŭ stajniu da adnaho ramiźnika i s stajaŭšaj tam pawozki pazrezali ŭsiu skuru.

WOŁPA. Rubin Łazaroŭski prysiahnuŭ na mirawym sudzie ŭ Waŭkawysku, što jon u adnej sielanki nikoli nie kuplaŭ świńni. Pad naciskam świedak jon pryznaŭsia, što prysiahnuŭ krywa. Za fałšywuju prysiahu jon zasudžen na hod u wastroh.

HOŽA. 10 lipnia žandar sustreŭ cely tabor wazoŭ z Łapienak z drowami z dwara Budniki. Za kraža lesu, padarožu biez pazwaleńnia i ŭ načy i biez zahadanych ułaściami tablic z adresami haspadaroŭ na ich wazoch sielan addali pad sud.

KUŽNICA. Uciekač Ściepan Azurak wiarnuŭsia damoŭ, prabyŭšy ŭ Rasiei try hady. Jon zajawiŭ staraście, što jaho zahadaŭ spaŭniać nia budzie, a na hroźbu skazać žandaru adkazaŭ: «Ja prajšoŭ cieraz usiu Rasieju i nie bajusia twaich žandaroŭ». Kali pryjšoŭ žandar, kab jaho areštawać, jon pamknuŭsia supraciwicca. Azurka addali pad sud za niesłuchmianaść i praciŭleńnie ŭłaści.

NAUMAŬCY. Sielanin Adward Danilewič 26 krasawika sioletniaha hodu napaŭ na haścincy na handlara Jazepa Biržanskaha, abrabawaŭ jaho i pamykaŭsia zabić. Prakuror u akružnym sudzie damahaŭsia dla jaho kary śmierci. Sud zasudziŭ Danilewiča ŭ wastroh na ŭsio žyćcio.

ZANIEWIČY, Łunskaha paw. U tutejšaha ksiendza ŭkrali s chlewa karowu. Udałosia dajści, što heta zrabili Ekštejn z Indury i Lubič z Horadni. Pry arešcie jany pamykalisia padkupić milicyanta, sulačy jamu 45 rub.

PONIEWIČ. U načy na 12 lipnia zhareło humno adnaho haspadara, jak usio pakazywaje— ad padpału.

DŹWINSK. Za arhanizacyju razbojnickich band i našeńnie aružža palawy sud zasudziŭ na rasstreł mularoŭ Juryja Wišnieŭskaha, Cita Aksionawa, rabotnikaŭ Siamiona Kaleśnikowa i Hryhora Warnu, dy ramiźnika Mikałaja Pastušonka. Prysud spoŭnien 15 lipnia.

Za ŭčaście ŭ zmowie proci niamieckich wojsk, ab jakoj užo pisałosia, zasudženy jašče dźwie asoby na 15 hadoŭ u katarhu i adna—na 5 hadoŭ.

KOUNA. Žonka adnaho ščeplalnika wahonaŭ, 20 hadoŭ, u sieradu atruciłasia atrutaj dla myšej. Dumajuć, što pryčyna—melancholija.

U časie remontu ŭ bašni sabora miž bełkami znajšli hranatu dyametru 7,5 cm. Niebaspiečny znachod—świedka bitw 1915 hodu, kali niemcy artyleryjskim ahniom staralisia sahnać z bašni rasiejskaha nahladčyka.

LIBAWA. Ustanoŭleny rehularnyje rejsy: Lubek—Kenigsberg — Libawa—Ryha—Rewiel i Štetin—Gdansk—Memel—Libawa—Ryha—Rewiel.

MITAWA. Jak i ŭ Litwie, sioletni ŭradžaj rekwizowan Militär-Verwaltung'am Kurland.

Ukraina.

KIJEU (W.T.B.). 18.VII. Ahulnaŭkrainski kongres kamisaraŭ narodnaje praświety pastanawiŭ ukrainizawać usie nowaadkrywanyje wyšejšyje škoły. Nawuka rasiejskaj historyi s prahram ich wyklučajecca. Hetman skazaŭ na kongresie pramowu, kličučy da twareńnia nacyanalnaje kultury, ale razam z hetym nia niščyć biez razboru starych kulturnych cennaściej.

U Charkawie areštawali hłaŭnakamandujučaha pałudziennaj bolšewickaj armii, Dyko.

KIJEU. Adeskaja rabotnickaja rada pastanawiła raźwiazacca, bo pry ciapierašnich warunkach jaje praca nie maje nijakaje mety.

KONSTANTYNOPOL. Ahulnaj padačaj hołasu (plebiscytam) žychary akruhoŭ batumskaha, karskaha i ardahanskaha pierewahaj 83.000 hałasoŭ proci 2.000 wyskazalisia za pryłučeńnie ich da Turcyi.

Zjawa 12.

Tyje-ž i Michalina.

Michalina (uchodzić s košykam).

Macieicha.

Dzień dobry, pani Wincentowa!

Michalina.

Dzień dobry, pani Maciejowa!

Ach, woś darażynia strašennaja! Što z hetaha dalej budzie—nia wiedaju! Za masła na rynku prosiać dwa złoty hrošy dziesiać za funt, jajki-rubiel za kapu—strašennaja reč!...

Macieicha.

Ech, ciažka žyć! Dy što-ž užo kazać nam biadocie, kali nawat pani Wincentowa narekaje!

Michalina.

Dyk jakže-ž nie narekać, kali kožny tolki i hladzić u kišeń, kab niešta wyrwać.

Macieicha.

Praŭda, paniečka, ščyraja praŭda! Ach, podły świet, podłyje ludzi!... Prychodzić, siahońnia da mianie Antonicha i kaže: «Woś majuć ščaście hetyje Šližyki—značycca wy! — zławili hetaha Radziwiłłowiča—kaže—i zadzirajuć ciapier nos u haru! Baćka—kaže—znakam tym pan Wincenty! — stary pjanica, maci—znakam tym wy, paniečka! — kaže—wiadomaja wiedźma, a dačka—kaže—budzie takaja-ž s časam, jak i maci.

Michalina.

Nu, nu? što dalej?

Macieicha.

Daliboh! tak i kaže: «i durnaja—kaže — i nia pieknaja, woś twaja Elžusia—kaže da mianie — i piakniejšaja i razumniejšaja, a ščaścia takoha nie maje»... A ab panu Ihnacie kazała ŭžo takije rečy, što mnie nawat soramu na skazać hołasna.

Michalina

(kipić ad złości, ale strymliwajecca).

Nu nu? i što dalej?

Macieicha.

Dyk ja, paniečka, jak aburyłasia na jaje, jak pačała joj kazać: «A wam—kažu—jakoje da hetaha dzieła? Što? zajzdrujecie, peŭnie, našaj kachanaj Zosi?!» i takuju ŭžo ja wyciała joj reprymendu, što doŭha papamiataje.

Michalina.

Na što kazać pustoje! Heta musić wy kazali joj hetyje ab nas paškudztwy, a jana tolki słuchała dy pamahała wam.

Macieicha.

Što wy?! što wy kažecie!?

Michalina.

Kažu, što wy bolš za ŭsich brechać lubicie!

Macieicha.

A kab ja tak z hetaha miejsca nie ŭstała, jak heta nie praŭda!... Woś jakaja dla mianie padziaka za majo dobraje serce!

Michalina.

Wiedaju, dobra wiedaju, jakaja z was ptuška! Jazyk majecie bytcym brytwu. Mnie woś ciapier, tolki-što, kazali na rynku, što wy ab nas hawaryli! Ja ŭsio wiedaju! Dy hodzie, ŭžo!... Ciapier ničoha nia zrobicie! Dumajecie, što možecie nam swajoj brachnioj paškodzić? — Nikoli!! Dumajecie, što Ihnat mo' aženicca z wašaj Elžusiaj? — Nikoli!!

Macieicha.

Heta wy mnie kažecie?! Mnie?! Ja ad usiaho serca...

Michalina.

Dy tabie, tabie!! Kamu-ž, jak nie tabie, — hadzina!

Macieicha.

Woś jak! pačakajcie ž!.. Bolš naha maja nie pierastupić hetaha parohu!

(*Dalej budzie*).

WIESTKI Z RASIEI.

ŽENIEWA. Andrejewa, adnaho z z zabojcaŭ hr. Mirbacha, pakarali śmierciu. Druhoha, Jelenkina, jašče nie spajmali.

BERLIN. Haława kadetaŭ, baron Nolde, skazaŭ karespandentam hazet, što kadety pierekanalisia ŭ niesumlennaści ihry sajuźnikaŭ, katoryje paddzieržywajuć znosiny z rasiejskimi terrorystami. Rasiejskaja intelihencyja apynułasia pamiž rasiejskim terroram i kirawanaj bolšewikami klasowaj wajnoj. Pry hetkich warunkach kadeckaja partyja pawinna pierajści da nowaj oryentacyi. Narady ab hetym buduć wiaścisia ŭ Kijewie. Tam možna budzie dawiedacca, ci zapraŭdy ŭ niemcaŭ jość achwota iści razam s kadetami. Lewyje akciabrysty iduć za kadetami, tolki prawaje kryło ich jašče staić na staranie sajuźnikaŭ. Ale i prawyje akciabrysty raniej ci paźniej rasčarujucca ŭ sajuźnikach i dziela karyści rasiejskaj nacyanalnaj haspadarki dałučacca da kadetaŭ.

TOKIO (Reŭter), Japonija pastanawiła ŭmiešacca ŭ sibirskije sprawy. Učynieny patrebnyje kroki.

ŠTOKHOLM. „Правда“ nakazywaje, što anhličanie na Murmanskim užbiarežžy pačali adkryta warožyje čynnaści. Jany pasunulisia da 120 kil. na poŭnač ad Onieźskaha woziera. U Kiem prybyło jašče niekalki tysiač anhličan. 200 francuskich matrosaŭ zaniali Sałowiecki manastyr i areštawali manachaŭ. Uziaty ŭ pałon 900 čyrwonaarmiejcaŭ.

MASKWA (W.T.B.). 19.VII. U wakolicach Omska sawieckije wojski adstupili na stancyju Baganlinsk.

U Archangielsku kožyn dzień bywaje 20 prypadkaŭ chalery, u Saratawie — 120.

Murmanski sawiet zrabiŭ z anhlickaj i francuskaj kamandaj umowu, pawodłuh katoraj usie wysadženyje na bierah wojski prysłuchajuć sawietu. Sajuźniki abiazywajucca dać instruktaroŭ i aružže i karmić žycharaŭ.

Wojski sajuźnikaŭ iduć uzdoŭž Murmanskaj čyhunki i starajucca adrezać Archangielsk ad Wałohdy.

U Orenburhu wykryli zmowu aficeraŭ i intelihentaŭ z učaściem socyał-rewalucyanieraŭ.

LUGANO. Urady ŭ Omsku i Charbinie złučylisia suproć sawieckaha ŭradu, utwaryŭšy swoj adzin urad s centram u Omsku. Za wajennaha ministra naznačen hienerał Kołčak. Hienerał Iwanow kamanduje čecha-sławakami i dabrawolcami. Mnoha členaŭ byŭšych dum źjechałosia ŭ Omsku, kab paddzieržać nowy ŭrad.

Usie rasiejskije tarhowyje i wajennyje karabli pierajšli pad nowuju ŭłaść.

MASKWA (P.T.A.). 15 lipnia pad upraŭleńniem sawieckaha ŭradu było 45 huberniaŭ z 90 miljonami žycharaŭ. 20 huberniaŭ s 40 miljonami žycharaŭ zaniaty niamieckim i tureckim wojskam. Abšar z 20 miljonami ŭstuplen Rasiejej pawodłuh Bieraściejskaje ŭmowy. 20 huberniaŭ naležać da Rasiei, ale nie znachodziacca pad upraŭleńniem Sawieckaha ŭradu; u tym liku dziesiać zaniaty čecha-sławakami i kontrrewalucyanierami, wosiem — niamieckim wojskam, dźwie—tureckim.

MASKWA. Lenin naznačyŭ za hałowy ministraŭ Kierenskaha, Černowa, Cereteli i Skobielewa pa 250.000 rub. Abjaŭleno, što zakon ich nie baronić.

BERLIN (W.T.B). B. rasiejski car, pawodłuh wiestak z Maskwy, zastrelen 16 lipnia ŭ Kaciarynburhu. Pryčynaj hetaha było nabližeńnie čecha-sławakoŭ, katorym sawiecki ŭrad na Urale nie chacieŭ wydać jaho žywym.

MASKWA (W.T.B.). 20.VII. Byŭšy car 16 lipnia pa zahadu ŭralskaha sawietu rasstrelen u Kaciarynburhu.

Hazety pišuć ab hetym:

„Wolej rewalucyjnaha narodu krywawy car zyjšoŭ sa świetu najščaślišiejšym sposabam u Kaciarynburhu. Chaj žywie krywawy terror!“

Dekretam 19 lipnia ŭsio mieńnie cara, carycy i ŭsich členaŭ carskaj siamji abjaŭleno mieńniem sawieckaj respubliki.

MASKWA. S pryčyny monopolizacyi zahraničnaj tarhoŭli ŭtworen instytut dziela zahraničnaj tarhoŭli, jaki i budzie kirawać monopolijej. Zahraničnaja tarhoŭla budzie asnowana na abmienie i kompensacyi. Rasieja budzie dawać pałatno, kanopli, mineralnyje alei, metały, jakije byccam jość u wialikim zapasie. Tarhowy instytut budzie mieć uwa ŭsich staronach addziely.

Rasiejski minister daroh, Brajtenbach i rasiejski minister tarhoŭli, Sidow, prybyli ŭ Ryhu dziela wyjaśnieńnia niekatorych pytańniaŭ ab handlu i darožnych sprawach.

MASKWA. Kamisaryat narodnaj praświety nakazywaje ab reformie wyšejšych škoł u bolšewickim duchu. Nawučańnie tam budzie darma. Dyplomaŭ bolej wydawać nia buduć, akademickich stupieniaŭ bolej nia budzie. Uwodzicca metoda wybirańnia prafesaroŭ i konkurs pry ich naznačeńni. Budzie arhanizawany apryčonny fakultet dziela socyalnych nawuk. Asobnyje wyšejšyje škoły buduć mieniacca prafesarami.

Z usiaho świetu.

WIENA. *Wierchniaja pałata.* Minister-prezydent Zejdler hawaryć ab polskaj sprawie. Pieršaja paławina zadačy, značycca aswabadžeńnia ad rasiejskaje niawoli, wypaŭniena, ciapier treba stwaryć warunki dla bytawańnia polskaha narodu, zdawoliwajučyje jaho žyćciowyje patreby. Urad zrobić usio kab dapiać rezultataŭ, katoryje zdawolać usie starony.

WIENA. **pałata panoŭ.** B. minister zahraničnych spraŭ, hr. Černin, zajaŭlaje:

«Wydzialeńnie z Aŭstryi Haliččyny kanječna patrebno dziela ŭładžeńnia ŭnutrenaj palityki Aŭstryi. Aŭstryjacka — polskaja raźwiazka polskaje sprawy pawinna wyzywać sceptycyzm. Pryjdzie dzień, kali palaki stanucca bolš umiarkawanymi i buduć rady, što naahuł budzie ŭtworena niezaležnaja Polšča».

HELSINGFORS. Finlandzki sejm zaćwiardziŭ mirnyje ŭmowy Finlandyi z Aŭstryjej, Tureččynaj i Baŭharyjej.

Finlandzki ŭrad zajawiŭ, što jon wyjdzie ŭ adstaŭku, kali nie dabjecca manarchii. Tolki manarchija može zabaspiečyć Finlandyi niezaležnaść.

TELEHRAMY.

Niamieckije apawieščeńni.

19.VII. Zachodni teatr.

Front niamieckaha Naślednika: Miž En i Marn bitwa ŭźniałasia nanowa. Francuzy pačali tam daŭno ždanaje nami kontrnastupleńnie. Špierša woraham udałosia ŭwarwacca na paŭdzionokije punkty našych piarednich linij i adcisnuć ich uzad. Našy rezerwnyje dywizii zadzieržali worahaŭ na linii na paŭdniowym uschodzi ad Suason-Neji i paŭnočnym zachodzi ad Šato-Tjeri. Paabiedzi na ŭsieńkim froncі złamalisia wielmi silnyje ataki worahaŭ na ich nowaj linii. Na pałudziennym froncie Marny worahi nie adnaŭlali atak. Miž Marnaj i Rejmsam, a także na ŭschodzi ad Rejmsu francuskije nastupleńni adbity. Čysło ŭziatych ad 15 lipnia pałonnych pierajšło za 20,000.

20.VII. Zachodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaha: Čynnaść anhličan krapčeła. U Materen na poŭnačy ad Merris i na paŭdnia ad Wje-Berken worahi šturmawali pierad abiedam. U Meeren jany ŭwarwalisia; u inšych punktach—adbity, pakinuŭšy pałonnych.

Front niamieckaha Naślednika: Miž En i Marn bitwa trywaje dalej. Pancyrnyje samachody na pieršaj ranicy ŭwarwalisia ŭ piarednije čaści našych pazycyj. Paśla krywawych bitw ataka worahaŭ adbita na harach na zachadzi ad Suasson, na zachadzi ad Harten, na ŭschodzi ad Neji i na pałudziennym zachodzi ad Šato-Tjeri. Paabiedzi latuny nakazali ab padchodzie nowych warožych wojsk. U wiečary ŭźnialisia nowyje bitwy. Paśla samaha silnaha ahniu miž En i Urk jany złamalisia pad našymi kontratakami na paŭdnia ad Urk. Na poŭnačy ad Harteń my adkinuli worahaŭ nawat za jaho pačatkowyje pazycyi. Wojski kažuć ab niezwyčajna ciažkich stratach u worahaŭ. Šmat raźbitych pancyrnych samachodaŭ lažyć pierad našym frontam. Za noč my ŭziali swaje wojski s pałudziennaha na paŭnočny bierah Marny nie źwiarnuŭšy ŭwahi worahaŭ. Nastupleńniem na pałudzienny bierah Marny najwyšejšaja kamanda dachodziła mety, jakoj i dajšła. Hetym nastupleńniem my ściahnuli siudy warožyje, wojski i dali mahčymaść našamu wojsku pad Rejmsam pasunucca ŭpiarod i zaniać wiaršyny na linii Norna —Moron-Wile. Nastupleńniem na paŭdniowy bierah Marny my, apryč taho, prymusili worahaŭ pieradčasna pačać hatowiŭšajesia nastupleńnie ich miž En i Šato-Tjeri, jakoje paśla dwoch haračych dzion zakončyłosia nieŭdačaj dla hłaŭnakamandujučaha sajuźnikaŭ. Hetak našy wojski na paŭdnia ad Marny spoŭnili swaju zadaču. Hłaŭnaja kamanda ŭziała ich adtul nazad dziela nowych, bolej wažnych zadač.

Učora iznoŭ źbity 30 warožych samalotaŭ i 7 prywiaznych latučych šaroŭ. Paručyk Lewenhart dajšoŭ swaich 39 i 40 pabied. Paručyk Menkhof —38-aj. Kapitan Berthold — 38-j.

21.VII. Uschodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaha: Paśla wielmi wostrych artyleryjskich bitw na Ankr pačalisja anhlickije piachotnyje ataki miž Bomon i Amel, katoryje adbity s ciažkimi stratami. Hetak sama adbity ŭ wiečary ataki anhličan na ŭschodzi i pałudziennym uschodzi ad Ebltern.

Front niamieckaha Naślednika: Na poŭnačy ad En my adkinuli francuskije ataki miž Nuwron i Fontnua. Miž En i Marn worahi nowymi dywizijami pamykalisia dajści raźwiazki batalii. Jany adbity s ciažkimi stratami. Ałžyrskije, Tuniskije i Senegalskije wojski nieśli na swaich płačoch uwieś cižar batalii u worahaŭ. Senegalskije nehry išli razam s pancyrnymi samachodami pierad biełymi francuzami. Amerykanskije nehry, anhličanie i italjancy byli pieramiešany s francuzami. Paśla dwoch dzion ciažkoj batalii nastupacielny duch našych wojsk iznoŭ wyjawiŭsia u wa ŭsiej swajej sile ŭ našych kontratakach. Na wiaršynach na zachodzi ad Suasson warožyje ataki, pryhatawanyje najsilniejšym barabannym ahniom, złamalisia pad našymi kontratakami. Waražaja piachota da 7 razoŭ atakawała adrezak Suasson — Tjeri. Na paŭnočnym zachodzi ad Harten šturmy złamalisia ŭžo pierad našymi linijami. Hustyje masy ŭciekajučych worahaŭ rasstreliwalisia ahniom našaje artyleryi, piachoty i kulamiotaŭ. Na paŭdnia ad Urk naša kontrataka złamała warožy šturm. Amerykancy mieli asabliwa wializarnyje straty na paŭnočnym zachodzi ad Šato-Tjeri. U načy my biez nijakich pieraškod sa starany worahaŭ pieranieśli našu liniju abarony na poŭnač i paŭnočny ŭschod ad Šato-Tjeri. Worahi 4 hadziny abstreliwali pakinutyje nami pazaŭčora pazycyi na pałudziennym bierazi Marny. Na pałudziennym zachodzi ad Rejmsu worahi wiali wielmi silnyje ataki proci ŭziatych nami pazycyj miž Marnaj i Ardr. Anhličanie i italjancy paśpiašyli siudy na pomač francuzam. Pad našym ahniom i našymi kontratakami šturmy worahaŭ adkinuty z wializarnymi stratami. Učarašni dzień batalii pawodłuh swaich rezultataŭ pastawiŭ načalnikaŭ i wojski na wyšyniu daŭniejšych pabied.

My źbili ŭčora 24 samaloty i 3 prywiaznyje latučyje šary. Kapitan Berthold dajšoŭ 39-je pabiedy.

Kala wajny.

WIENA (W.T.B.) 20.VII **Uradowa.** Na zachodnim fronci Tyrolu adkinuty italjanskije nastupleńni. Na Monte Pawento my byli prymušeny ŭstupić wysunuty ŭpierad aporny punkt.

U Ałbanii siahońnia ranicaj pačalisia nowyje bitwy na poŭnačy ad Beratu.

LONDON. U bitwach na pawietry pry Šato-Tjeri pahib syn b. amerykanskaha prezydenta, Ruzwelta.

ŽENIEWA. Bank Francii pierawioz swaje zapasy zołata i klejnoty ŭ Bordo.

Drukowana u drukarni M. Kuchty. Wydawiectwo «Homan». Redaktar Jazep Saławiej.